

[SiV@eduskunta.fi](mailto:SiV@eduskunta.fi)

## Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus CUPOREn lausunto koskien Valtioneuvoston selontekoa eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma

*Viite: Sivistysvaliokunta perjantai 21.1.2021 / VNS 6/2020 vp / Asiantuntijapyyntö*

Asia: VNS 6/2020 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma

<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/VNS+6/2020>

### Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiön ylläpitämä Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore toteaa Suomen kestävän kasvun ohjelmasta seuraavaa:

Ohjelma vahvistaa sosiaalista ja alueellista eheyttä sekä yhteiskunnan toipumista koronaviruskriisin kielteisistä vaikutuksista. Erityisen tärkeänä pidämme sitä, että toipumista edistäviin toimenpiteisiin liittyy vahvasti kestävyysperiaatteet sekä tutkitun tiedon hyödyntäminen sekä osaamisen ja koulutuksen kehittäminen. Taide- ja kulttuuriala sekä niihin kytkeytyvät tuotannot ja niistä aiheutuvat aluetaloudelliset vaikutukset näkyvät tappiollisina koronakriisin ensivaiheista lähtien. Korona-aika on myös selkeästi osoittanut kulttuurin merkityksen taloudellisten vaikutusten ohella laajasti ihmisten arkielämän ja hyvinvoinnin perustana.

Taloudelliset vaikutukset heijastuvat selvimmin sellaisista rakenteista kuten valtiolliset ja kunnalliset kulttuurilaitokset, valtakunnallinen ja alueellinen tapahtumatutuotanto, pienyrittäjät, kolmannen sektoriin toimijat sekä vapaat itsenäiset toimijat kaikilla aloilla. Kulttuurin voidaan sanoa olevan ikään kuin alueellista ja paikallista kulttuurista, sosiaalistan ja taloudellista aluskasvillisuutta.

### Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore haluaa esittää lausuntonaan:

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskuksen tutkijaryhmä on kartoittanut vuoden 2020 aikana Korona-kriisin vaikutuksia erityisesti taide- ja kulttuurialalle mm. *Kulttuuripoliittisen tutkimuksen vuosikirjan* äskettäin julkaistussa artikkelissa<sup>1</sup>:

”Koronapandemia on heijastunut taide- ja kulttuurialojen tiedontuotantoon ja tutkimukseen. Kuluneen puolen vuoden aikana on julkaistu useita raportteja globaalin kriisin kulttuurisista ja kulttuuripoliittisista vaikutuksista esimerkiksi kulttuuriorganisaatioihin, luovaan talouteen ja kulttuuriyövoimaan. Suomessa etenkin valtionhallinto sekä taide- ja kulttuurialan edunvalvontaorganisaatiot ovat toteuttaneet keväästä lähtien erilaisia tiedonkeruita ja kyselyitä tarkoituksenaan selvittää äkillisten taide- ja kulttuurialoille kohdistuneiden rajoitustoimenpiteiden vaikutuksia. Tulokset ovat nostaneet esiin erityisesti huomattavia talousvaikutuksia, joiden perusteella valtio on ryhtynyt erilaisiin politiikkatoimiin<sup>2</sup> Taide- ja kulttuurialalla koronapandemia on vaikuttanut monin tavoin itse toimijoihin sekä yksittäisiin kansalaisiin taiteen ja kulttuurin kokijoina, käyttäjinä ja kuluttajina.”

<sup>1</sup> Olli Jakonen, Mervi Luonila, Vappu Renko ja Anna Kanerva (2021) Katsaus koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2020*

<sup>2</sup> (esim. Compendium, 2020 – [www.culturalpolicies.net](http://www.culturalpolicies.net) ).

Pandemia voi myös vahvistaa jo olemassa olevia, kulttuuripoliittista järjestelmää uhkaavia tekijöitä, joita ovat esimerkiksi yleinen julkisen talouden tila sekä rahapelitoiminnan tuottojen kohtalo. Koronakriisin aikana on korostunut tarve löytää kulttuurin ja taiteen julkiselle rahoitukselle ja tuelle kestävä pohja. Rahapelituottoihin nojaava valtion tuki on viimeistään koronakriisin aikana osoittautunut epävakaa. Rahoituksen eettisyydestä on noussut useita kriittisiä puheenvuoroja, jotka saattavat heikentää kulttuurin ja taiteen panoarvoa yhteiskunnassa ja heikentävät näin myös kulttuurin ja taiteen mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnallisen ja sosiaalisen eheyttämiseen.

### **Yksittäisistä ohjelman kohdista Cupore haluaa lausua seuraavaa:**

#### **Painopiste 1: Koulutuksella ja tutkimus- ja innovaatiotoiminnalla Suomi takaisin kestävän kasvun uralle**

On tärkeää, että painopisteen tavoitealueille on kirjattu horisontaalisia tavoitteita. Ohjelmassa nähdään, että on kyse holistisesta, yhteistyössä toteutettavasta, keskinäisriippuvaisesta ekosysteemisestä kehittämisestä. On hyvä, että ohjelmassa korostetaan vaikuttavuutta ja vaikuttavuuden seuranta ja arviointia.

*Lisäpanostus innovaatio- ja tutkimukseen kasvuyrityksille - digitaalisen ja vihreän siirtymän tukeminen*

*Säätelyn kehittäminen, innovatiiviset julkiset hankinnat ja datan jakamisen periaatteet innovaatioiden ja uusien liiketoimintamallien tukena*

Painopisteissä korostetaan osaamisen kasvattamista, erityisesti TKI-toimintaan kannustavan vihreän linjan tutkimuksen ja kehittämistoiminnan tukemista. Samalla todetaan että on tuettava ”... tutkimukseen pohjautuvien ideoiden jatkojalostamisen ja kaupallistamisen osaamista ja valmiuksia korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa. Tavoitteena on ottaa käyttöön uusia toimintatapoja, joilla nopeutetaan keksintöjen ja kaupallista potentiaalia olevien ratkaisujen kehittämistä yhteistyössä tutkijoiden ja liiketoiminnan ammattilaisten kesken” (s. 27). TKI-toiminnan jatkojalostuksessa ja tuotteistamisessa – varsinkin digitaaliseen teknologiaan pohjautuvissa innovaatioissa – on syytä erityisesti pitää huolta palvelujen saavutettavuudesta. Hyvä, käyttäjälähtöinen suunnittelu sovelluskehittämisessä ja digitaalisten palvelujen tuottamisessa edellyttää myös muuta kuin teknologiaosaamista. Kehitettävää on myös muotoilun, käyttäytymistieteiden, humanistien tieteiden ja miksei myös taideaineiden koulutuksessa sekä osaamisen lisäämisessä. Saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden takaaminen myös digitalisaatioon liittyvissä toiminna- kkeissa yhdenvertaisuutta ja sosiaalista kestävyttä.

#### **Painopiste 3: Suomen kansainvälisen kilpailukyvyn turvaaminen**

Painopistealueen tarkemmissa tavoitteissa mainitaan (s. 37) kansainväliset osaajien asiantuntemuksen lisääminen. Cuporen useissa tutkimuksissa ja mm. OKM:n tuoreessa moninaisuustyöryhmän<sup>3</sup> raportissa todetaan, että ulkomaalaissyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten työllistymis- ja työskentelymahdollisuuksissa on monenlaisia esteitä. Onkin tärkeää purkaa erilaisia rakenteellisia esteitä kaikilla aloilla, jossa toivotaan monialaisen, kansainvälisen asiantuntemuksen ja osaamisen lisäämistä.<sup>4</sup>

<sup>3</sup> OKM (2021) Kulttuuripoliittika, maahanmuuttajat ja kulttuurisen moninaisuuden edistäminen –työryhmä OKM002:00/2020 <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM002:00/2020>

<sup>4</sup> Emmi Lahtinen, Marjo Mäenpää, Sirene Karri, Ari Kurlin Niiniahho (2020) *Avaus – ulkomaalaissyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asema Suomessa*. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus, Cupore 2020.

Kulttuurialasta mainitaan (s. 38), että *”... kulttuurin toimiala sekä matkailu- ja tapahtuma-ala kuuluvat eniten covid-19-pandemiasta kärsineisiin aloihin. Niiden elpymistä ja uudistumista edesauttavat toimet lisäävät työllisyyttä sekä alueiden vetovoimaisuutta. Luova osaaminen edistää innovaatioita ja on keskeinen osa yritysten uuden arvon luomisen mekanismeja ja talouden uudistumista. Elinvoimaiset luovat alat synnyttävät lisäarvoa myös muille toimialoille.”*

Cuporen viimeaikaisessa edellä mainitussa tutkimusjulkaisussatodetaan, että *”... koronapandemian vaikutukset suomalaiseen taide- ja kulttuurialojen toimintaan ovat olleet huomattavia. Pandemia on vaikeuttanut taide- ja kulttuuritoiminnan järjestämistä ja tehnyt sen osin kokonaan mahdottomaksi. Matkustamisrajoitukset ovat vaikuttaneet suomalaisten ja muiden toimijoiden kansainväliseen yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen taiteen ja kulttuurin aloilla. Pandemian vaikutukset ovat vaihdelleet taiteentalasta ja alojen toimintarakenteista riippuen.*

Kokoontumisrajoitusten voimaantulo vaikutti ensiksi erityisesti aloihin, joissa kontaktit ja fyysinen läsnäolo ovat työskentelyn ja yleisön kohtaamisen edellytys<sup>5</sup>. Näihin kuuluvat esittävät taiteet, kuten teatterit ja orkesterit, joiden toimintaa koronakriisi vaikeutti monin tavoin (TINFO, 2020b; Tilastokeskus, 2020). Musiikin alalla konserttien, keikkojen ja erilaisten tapahtumien järjestäminen tuli rajoitusten myötä mahdottomaksi tai vaikeaksi. Audiovisuaalisen taiteen kuten elokuvan alalla kokoontumisrajoitukset vaikeuttivat tuotantojen toteuttamista ja esimerkiksi kuvausten järjestämistä. Näillä aloilla moni taide- ja kulttuurialan ammattilainen ei koronan ja sen aiheuttamien rajoitusten vuoksi voinut toimia ja tehdä työtään.”<sup>6</sup>

Onkin tärkeää, että ohjelmassa mainitaan toimialan tukemisesta yksiselitteisesti: *”Luovaa, matkailu- ja kulttuurialaa sekä tapahtumateollisuutta, jotka ovat erityisesti kärsineet koronaviruskriisistä, tuetaan.”* (s. 38)

*Myös matkailuyritysten ja -alueiden ympäristöllisen (mm. luonnon monimuotoisuus, energiaratkaisut), sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyuden kehittämisen* varmistaminen koetaan myös Cuporen mielestä tärkeänä.

#### Lisäksi Cuopore haluaa lyhyesti kommentoida:

- a. Korona-aika on selkeästi osoittanut kulttuurin merkityksen ihmisten arkielämän ja hyvinvoinnin perustana – ei ainoastaan taloudellisia vaikutuksia.
  - on kyse kaikista rakenteista - kulttuurilaitosrakenne, tapahtumatuotantorakenteet, pienyritykset, 3 sektoriin toimijat ja vapaat itsenäiset toimijat kaikilla aloilla = alueellinen ja paikallinen kulttuurinen, sosiaalinen **JA** taloudellinen ”aluskasvillisuus”.
- b. Kestävyyden käsitteessä huomioitava arvopohja – mikä on niin kestävää, että sitä halutaan säilyttää nykyisen kaltaisena.
  - *”Whereas **sustainable development** implies either development that does not undermine the basis of its own continuity or, alternatively, development towards a state of sustainability, **sustainability** refers to a state of being or a way of living, which can, at least in principle be maintained indefinitely. The notion of sustainability thus refers to ‘ongoing support of life as we know it’: that is maintaining the steady state instead of ‘developing’ or ‘growing’. There is,*

<sup>5</sup> Tulevaisuusvaliokunta (2020). Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020.

<sup>6</sup> Olli Jakonen, Mervi Luonila, Vappu Renko ja Anna Kanerva (2021) Katsaus koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2020

as critique points out, **a mismatch** between sustainable development and sustainability. Sustainable development, embracing the idea of continuous growth, even if considered inclusive, equitable and participatory, can still be fundamentally opposed to sustainability in the true sense of the word: creating and maintaining conditions that could be continued into the future without destroying the social and ecological foundations they are built on.”

- “Through this emphasis, we draw attention to the **culturally bound and value-laden** nature of the very notion of sustainability itself. Its underlying assumptions about the nature of the societies and the environment, what constitutes ‘development’ and how best to achieve it are thoroughly **culturally mediated**. Not only the **cultural patterns of acting and thinking** that are causing the challenges of sustainability in contemporary societies, but also the solutions and means for addressing them are **inherently and unavoidably penetrated by culture**. The question arises: are our cultures thinking about and implementing sustainability unsustainably?”<sup>7</sup>
- c. Suomen vetovoima-tekijöiden joukossa ohjelma tunnistaa kulttuuriset piirteet (s. 38) – myös suhde luontoon, kielellinen diversiteetti, luottamus, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, demokratia, solidaarisuus, kulttuuriperintö ovat asioita, joita voisi korostaa enemmän.
- d. Osaava työvoima – koulutus – olisi tärkeää korostaa sisällöllistä diversiteettiä sekä monipuolista koulutusjärjestelmää
- e. Tulisi korostaa verkostoitumisen ja uusien palvelumuotojen kulttuurisia ulottuvuuksia
- f. Tulisi korostaa sosiaalisen ja alueellisen eheyden syvälle meneviä kulttuurisia ulottuvuuksia
  - a. Sapmi-alue
  - b. Ruotsinkieliset alueet
  - c. muut maantieteelliset erityisyydet
- g. Vaikuttavuuden mittaamisessa tulisi huomioida kulttuuriset arvot ja perusta yhteiskunnan hyvinvoinnille mm. Miten peilautuu tavoitteissa?
  - a. kielipääoma/diversiteetti
  - b. kulttuurinen pääoma/perusta
  - c. kulttuuriset innovaatiot – resilienssi? – voimaantuminen uudistumisessa?

Helsingissä 21. tammikuuta 2021

Marjo Mäenpää

johtaja

<sup>7</sup> Tennberg, Lampinen & Pirnes: *Resources, Social and Cultural Sustainabilities in the Arctic*, Routledge, 2020. s. 5. Lähdeviitteet jätetty lainauksesta pois. Cuporen korostukset.